

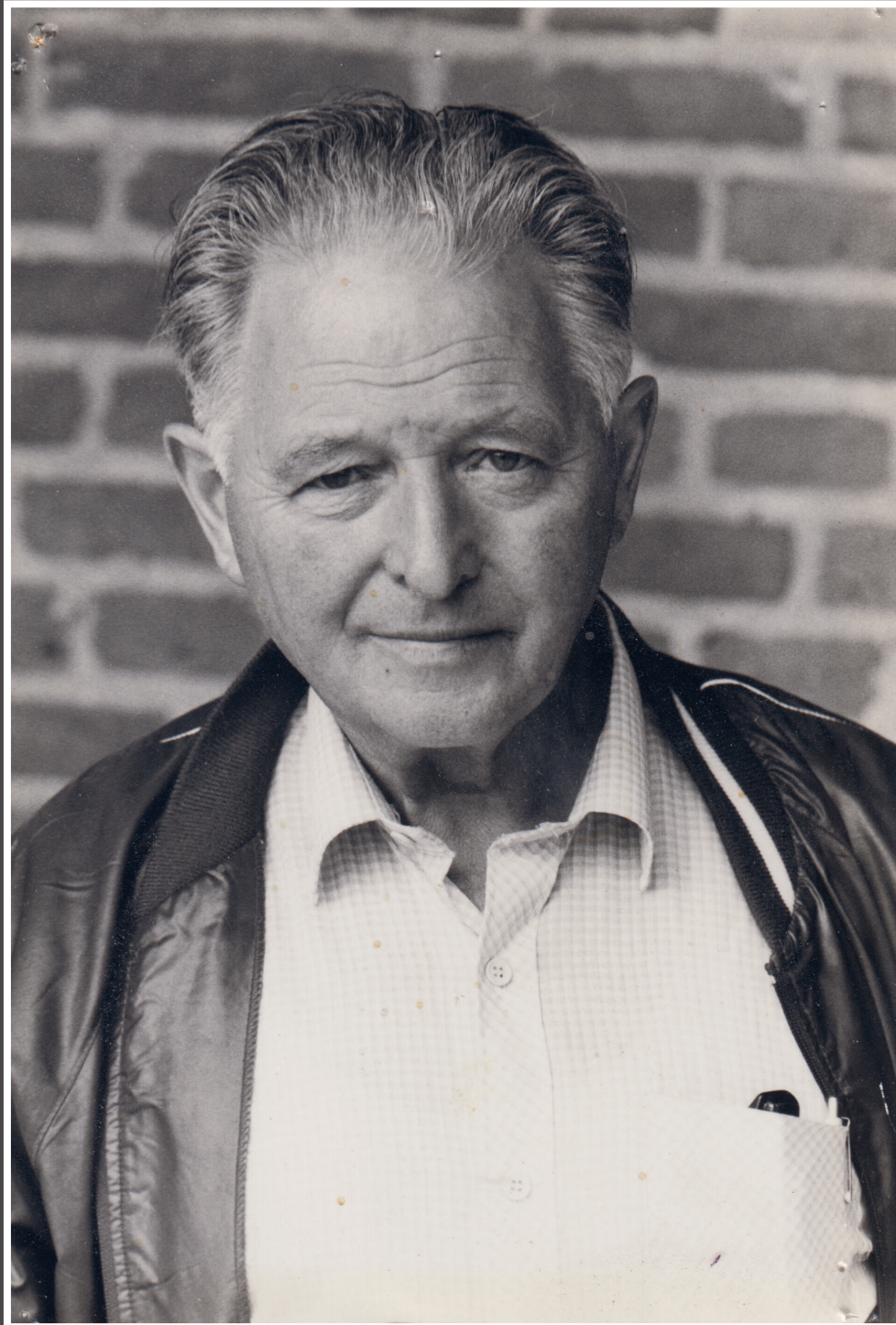

Storm, Jens Erik og Frands

”Det var en glad tid. Jeg gik i en fantastisk god klasse, hvor vi næsten alle sammen gik meget op i fodbold. Min klasselærer, Wiehe, sagde engang til mig, at jeg burde have en fodbold i stedet for et hoved, hahaha! Så der var storkamp på skolens eneste fodboldbane i hvert frikvarter. Senere kom Hulen til. Det var jo håndboldbaner til byens mange hold. Hver eneste gang, der skulle anlægges sportsbaner, så blev alle byens børn kaldt til for at hjælpe med at fjerne sten, så der kunne blive sået en pæn græsplæne. Kammeratskabet var fantastisk. Alle måtte være med – også børnene fra Himmelbjerggården, selvom de kunne være nogle hårde nitter nogle gange. Jeg husker, hvordan et par af dem stak af fra skolen engang via nedløbsrøret fra første sal – og det var ellers ikke fordi, rørene var alt for solide. Efter skole smuttede vi tit ind til bageren og købte et franskbrød, som vi udhulede. Altså, vi spiste den bløde indmad og smed resten væk. Nogle dage havde jeg min far i alle timer. Det tænkte jeg ikke så meget over. De andre kaldte ham Lærer Jensen, og jeg kaldte ham Far. En vinter lavede vi ishockey-stave i sløjd og tog til Mossø og skrabede isen fri, så vi havde en bane med bander. Engang var Far også med, men så faldt han på halen og slog sig, så vi måtte bære ham hjem. Da jeg blev lidt ældre kørte vi ræs med biler på isen. Der var nogen, der havde lavet en is-racerbane, og så kørte vi rundt på den. Det var jo somme tider nogle ret hårde vintre dengang – men det er vist en anden historie.”

Tredje generation, repræsenteret ved Frands Fischer, gjorde sit indtog på skolen i 1982.

”Jeg var faktisk glad for at komme i skole, men jeg var ikke lige god til alle fag. Matematik og idræt gik rigtig fint, men jeg havde det svært med bogstaver. Det interesserede mig heller ikke ret meget, så skolearbejdet var ofte et slid. Til gengæld var og er jeg meget socialt anlagt, så jeg elskede samværet med klassen. Frikvartererne var fantastiske. Det var en god klasse. Vi var meget forskellige, og vi var over 30 elever, men vi havde det rigtig sjovt og holdt sammen. Jeg vil skyde på, at jeg var sådan én, som det var svært at få til at sidde stille. Men der blev lagt nogle gode undervisningsplaner for mig, hvilket betød, at jeg blev ved med at synes om at gå i skole og havde lyst til at lære. Det var et super trygt miljø, og fra 2. eller 3. klasse færdedes vi helt frit efter skole til og fra fodboldbanen i Slugten mellem Lille Vangs Vej og Gerstedvej. Vi gik jo bare ind hjemme hos hinanden, som om vi var hjemme hos os selv. ’Hey, vi er ved at lave hold – skal du være med?’ og så videre til den næste, indtil vi havde to hold. Der var ikke så mange aftaler og så meget planlægning i forvejen. Det var dejligt og meget mere ligetil. Sport fyldte rigtig meget. Man spillede fodbold om sommeren, håndbold om vinteren, og indimellem blev der også tid til lidt badminton. En god tid alt i alt. Og så oplevede jeg jo at have min farfar til formning, som det hed dengang. Og jeg kaldte ham Farfar, og det var bare sådan, det var. Det var rart, at Farmor og Farfar boede på den anden side af Kastanieallé, for så kunne jeg jo lige spæne over efter skole og få lidt at spise og hjælp til grammatikken. De var altid meget aktive i forhold til familien og lokalsamfundet, og det har helt sikkert inspireret resten af familien. Jeg

Hans Jensen

håber, at jeg også kan hjælpe mine børn og børnebørn, når jeg bliver ældre – som mine forældre og bedsteforældre har hjulpet mig.”

Jens Erik byder ind fra venstre:

”Ja, vi har altid haft et tæt sammenhold i familien, og vi, der nu er bedsteforældrene, nyder på samme måde at have en masse at gøre med Frands’ børn. Det er jo oplagt, når man næsten bor dør om dør. Min far har jo nok også været forbilledet i forbindelse med mit arbejde i idrætsforeningen. Jeg kan simpelthen ikke lade være. Der var også en overgang, næsten ti år, hvor jeg arbejdede som idrætslærer på Gl. Rye Skole om morgenen og derefter kørte til Silkeborg og passede mit sælgerjob efter klokken 11. Det passede mig glimrende, for jeg var ligesom min far træner i fritiden for de samme unger, som jeg underviste i skolen. Så kunne vi jo på sin vis træne dobbelt.”

Frands var også fodboldtræner i GRIF, inden et vist job begyndte at stjæle hans fritid. Igen en anden historie. Nu er tiden kommet til at opstøve fjerde generation Fischer, nemlig Frands’ søn Storm. Han startede på skolen i 2021 og går med andre ord i 1. klasse. Storm er midt i sit frikvarter, men indvilliger i at tale kort med pressen:

”Jeg synes, det er sjovt at gå i skole. Det bedste er perleplader, Lego-rum og puderummet. Og så kan jeg også godt lide fodbold. I sidste frikvarter legede jeg med et firben sammen med Marvin, Nord, Lionel og Emil. Ikke et ægte firben, men et legetøjs-firben. Jeg synes, det er skægt, at min far og

farfar har gået her på skolen, men jeg vidste godt nok ikke, at min oldefar har arbejdet her. Han er jo død!”

Om der bliver en femte generation Fischer på Gl. Rye Skole, må tiden vise. Men statistikken siger, at det er der ret gode chancer for.

Tillykke til alle jubilarerne!

SKOLERNE FØR RYE CENTRALSKE

Børn har altid skullet lære noget for at kunne klare sig. Men vejen til nutidens folkeskole har været lang og fuld af bump og huller. Den første skole, man finder i Rye Sogn, lå i Øm Kloster og var bygget af Cisterciensermunkene i 1172. Undervisningen var dog kun for de få privilegerede.

Af Grethe Bremer

Kong Christian den 2. var optaget af Luthers lære og ønskede, at bønder og borgere blev bedre stillet. Han udgav Land- og Byloven i 1522, hvor præster og degne skulle undervise børnene i den kristne lære, læsning, skrivning og regning. Christian den 2. blev fordrevet fra landet i 1523 af adelen, som brændte loven. Da hans efterfølger Frederik den 1., der også var tilhænger af Luther, døde i 1533, kunne man ikke enes om en ny konge. Balladen endte med en borgerkrig mellem adelen på den ene side og borgere og bønder på den anden. Borgerkrigen kendes som Grevens Fejde 1534-1536. Den 4. juli 1534 blev Christian den 3. valgt til konge i Sct. Søren Kirke i Rye. Han bekendte sig også til Luthers lære og gennemførte reformationen i 1536. Det betød, at den katolske kirke og klostrene blev afskaffet, og deres gods overgik til kongen. Det gjaldt også Rye, som var Øm Klosters købstad og markedsby. Øm Kloster blev pålagt at uddanne protestantiske præster og undervise børnene. Da klostret

blev endeligt nedlagt i 1560, blev 24 fattige studerende flyttet til Aarhus.

Biblen blev oversat til dansk, og degnen ved sognekirken fik opgaven med at holde skole for alle sognets børn. Undervisningen foregik i kirken eller hos degnen. Børnene skulle gå i skole i vinterhalvåret, lære kristendom og salmer og lære at læse og skrive. Men undervisningen var ikke nødvendigvis noget, børnene blev ret meget klogere af, for ikke alle degne kunne læse og endnu færre skrive eller regne. Bøger var en sjældenhed, og undervisningen foregik ikke ret tit. Det var gratis at lære at læse, men forældrene skulle betale for, at børnene lærte at skrive og regne. Derfor var der mange, der ikke lærte det. I 1604 strammede Christian den 4. op, nu skulle alle lære det samme. Men børnene i Rye fik nok ikke lært ret meget i 1600-tallet, for byen var blevet fattig efter at Øm Kloster blev nedlagt.

Den brændte flere gange, kirken forfaldt og udenlandske soldater hærgede.

Med Fattigforordningen fra 1708 fik de fattige børn betalt deres skolegang, og de dygtigste fik mulighed for at komme gratis på latinskolen. Alle sogne skulle have en skole, men mange børn blev hjemme, for i loven stod "Når Børnene bliver saa store, at de kan drive Plov, røgte Gæslinger eller anden smaa Gerning paa Landet, skal de sættes dertil."

Frederik den 4. tog i 1721 initiativ til at oprette Rytterskoler de steder i landet, hvor der manglede. Der blev ikke bygget en skole i Rye, for man har nok ment, at kirkens tilbud var godt nok. Det halted dog fortsat med børnenes læring, også af kristendommen, så i 1736 blev Konfirmationen indført. Alle skulle lære Luthers Lille Katekismus, og der blev offentligt eksamineret i denne i kirken. Det fik en stor betydning for udvikling af skolesystemet. Den første skolelov fra 1739 indførte skolepligt for alle børn fra 5-6 år og undervisningspligt for de privilegerede.

Degnen underviste i 1745, men kunne ikke klare det alene, og der manglede en skolestue ved degneboligen. I 1748 var ungdommen stadig uvidende og meget forsømt i Rye. Der blev bygget en skole og ansat en skoleholder. Skolen på 8 fag lå samme sted, som huset på Jægergårdsvej 5 nu ligger. Det havde samme størrelse, og så var der bygget en lade og stald på 4 fag til ned langs Gaden. Der hørte en have til, som lå lige ovenfor, samt jord, hede, eng, mose og skov forskellige steder i sognet. En nat i 1760 brændte

degneboligen. Degn og skoleholder Pichsen ringede med kirkeklokkerne for at vække byen. De reddede mange liv den nat, men mange mistede alt. De fleste degne var gode mennesker men også barske lærere. Når de prøvede at banke lærdom ind i børnene, var det ikke et udtryk for had, men et udtryk for en udbredt tro på, at man kunne banke det iboende onde ud af børnene.

Skoleloven fra 1814 slog fast, at alle børn skulle gå i skole fra de var ca. 7 år, til de blev konfirmeret. Børnene skulle nu også lære fædrelandets historie. Skolen var gratis og børnene gik der hver anden dag, så de også kunne hjælpe til derhjemme. Disciplinen var streng og straffene hårde. Stillingen som degn blev afskaffet og afløst af kirkesangere. En skole havde kun én lærer, så børnene hjalp hinanden med undervisningen, der i høj grad bestod af udenadslære og overhøringer. Uddannelsen blev bedre og degnene blev

Skolen 1836 - 1868 på Skolebakken. Maleri af Hans Smidth: Legepladsen ved Ry Skole.

Jærgårdsvej 5
(1925 - 1930)

Jærgårdsvej 7
(1900 - 1905)

efterhånden skiftet ud med lærere. Det virkede. I 1830erne kunne hele befolkningen læse.

I 1836 kunne skolen på Storegade (Jægergårdsvej 5) ikke mere. Grunden blev solgt og der blev bygget en ny skole på den gamle markedsplads sydvest for byen (Skolebakken). Skolebygningen var på 12 fag, hvoraf de 7 var til læreren. Bagved lå der en stald og lade på 8 fag. Begge dele var grundmurede og havde stråtag. I 1855 blev skolepligt til undervisningspligt. I 1859 gik der 82 børn i Hovedskolen i Rye, 35 børn i Emborg Skole og så var der 38 børn i Glarbo, som gik til skole i Rye om sommeren. Der var kun én lærer i Rye, én hjælpelærer i Emborg, og i Glarbo fik de besøg af en omvandrende hjælpelærer om vinteren. Der blev bygget en ny skole i Emborg i 1861 i stedet for den gamle (Munkevej 14). Den første skole i Glarbo blev bygget i 1863 (Nørreskovvej 3).

Sognerådet fik ansvaret for skolen i 1867. Det førte til, at skolen på Skolebakken blev pillet ned i 1868, og der blev bygget en ny skole på Storegade. Den var 15 fag lang, grundmuret og med tegltag. De 6 fag mod nord var til skolestue, med 8 skoleborde, et kateder og en kakkelovn. Resten var til læreren. Der var en latrin bygget mod den nordre ende af huset. Bagved skolen lå stald og lade på 9 fag, som også var grundmuret og med tegltag. Huset ligger stadig på Jægergårdsvej 7.

Det blev vedtaget i 1899, at børnene skulle gå i skole 18 timer om ugen. Samtidig blev antallet af børn i en

klasse sat ned til 37. Børnene skulle nu også have historie, geografi, sang og for drengenes vedkommende gymnastik. I 1903 fik de bedst egnede børn, efter en prøve, mulighed for at gå videre i Mellemskolen og senere i Gymnasiet. Anskuelsesundervisningen blev indført for de yngste, hvor lærer og elev førte samtaler ud fra en planche eller en genstand. De nye fag i mellemskolen var sprog, matematik, naturfag, tegning, håndarbejde til pigerne og sløjd til drengene.

Børnehjemmet ”Himmelbjerggården” blev grundlagt i 1896 af Leopold Budde. Pastor Bak, der var præst i Rye 1882-1891, startede en lille friskole i et nyt hus nedenfor skolen på Storegade. Ejeren af grunden solgte huset til Rye Kommune i 1900 og dermed stoppede friskolen. Sognerådet oprettede en forskole i huset ledet af en lærerinde. I 1933 blev der oprettet et bibliotek i skolen i Rye. Alle folkeskolens fag var efterhånden blevet indført, så folkeskoleloven fra 1937 fokuserede især på dannelsen af børnene.

Efterhånden manglede der plads i skolen, så der måtte en ny til. Sognerådet, skolekommissionen, lærere og forældre blev enige om at Rye Centralskole skulle ligge i den sydlige udkant af byen på Hjarsbækvej, lige efter Vandrask. Men så kom krigen. I 1942 begyndte man at snakke om at købe krogården, og det blev gjort i 1943. Længerne blev revet ned, men stuehuset blev stående, for det skulle bruges til lærerboliger. Der blev bygget beskyttelsesrum, som nu er skolens kælder. Efter krigen byggede man videre og Rye Centralskole blev indviet den 15.11.1947 for hele sognets børn. Skolerne i Emborg og Glarbo lukkede, og lærerne flyttede til Rye.

Gl. Rye Skole
1947

GL. RYE SKOLE – LIV, ELEVER OG BYGNINGER

Den 15. november 2022 er det 75 år siden Gl. Rye Skole, eller som den dengang hed - Rye Centralskole, blev taget i brug. I den anledning har jeg prøvet at kigge lidt tilbage på skolens historie.

Af Gert Lorensen

Rye Centralskole kom til verden på baggrund af en skolestrukturdebat, der foregik sidst i 30'erne. Skolen skulle afløse såvel de små skoler i Glarbo og Emborg som de to skolebygninger, der lå på det, der i dag hedder Jægergårdsvej. I 1939 var skolekommission, sogneråd og lærere rundt for at se på nye skoler og derved få inspiration. Men så kom krigen, og alle tanker om en ny skole blev lagt til side. Tanken blev først taget op igen, da der skulle laves beskyttelsesrum i byen. Sognerådet fik den ide at lave beskyttelsesrum i kælderens, hvor den nye skole skulle bygges. Skolebyggeriet kom derved i gang, og efter krigen fik man så en materialebevilling, da skolen jo faktisk var påbegyndt. Indvielsen fandt sted den 15. november 1947.

Centralskolen kostede den fyrstelige sum af kr. 527.000, - dette beløb var med køb af grunden og indretning af Krogårdens stuehus til lærerboliger. Nogle udtrykte da også deres foragt overfor, hvordan der var fråset med skatteborgernes penge.

”Den store søjlehal (aulaen ved nuværende sfo) var jo et helt tempel – og da også helt unødvendigt, når der var bygget så mange klasselokaler. Det hele ville sikkert ende med, at skatten måtte sættes op for at betale al den herlighed.” Tidligere lærer ved Gl. Rye Skole Hans Jensen har om de første år skrevet:

Undervisningen i de første fem skoleår, især 4. og 5. var intensiveret med henblik på en mellemkoleprøve, der kunne give adgang til realskolen. Centralskolen havde en aftale med Realskolen i Ry om, at der kunne komme omkring 10 elever til realafdelingen - ofte kom der dog flere. Når de boglige elever så var flyttet til Ry, var det som om eksamenspresset var gået af eleverne, og der blev nu såvel i 6. som i 7. årgang tid til manuelt arbejde. Således havde eleverne f.eks. 4 sløjdtimer og 3 gymnastiktimer om ugen, og det samme gjorde sig gældende inden for husgerning og håndarbejde.

I årene 1956-66 havde skolen i Gl. Rye elever til og med 8. klassetrin, og skulle også have haft 9. årgang, såfremt der meldte sig mindst 10 elever til dette klassetrin. Mange elever gik ud efter 7. eller 8. klasse, så skolen fik aldrig en 9. årgang. Fra 1967 blev 8. klassetrin flyttet til Mølleskolen, således at skolen i Gl. Rye kun havde syv klasser 1.-7. klasse.

Umiddelbart inden sognene skulle lægges sammen til Ry kommune, besluttede sognerådet at udvide skolen med faglokaler, klasselokaler og festsal. Disse bygninger stod færdige i 1971. I 1974 blev der i dele af forbygningen indrettet plads til en børnehaveklasse. Det gjorde, at der igen var 8 klasser ved skolen, hvilket betød, at lederen, på baggrund af den nye folkeskolelov, fik ændret sin titel fra førstelærer til skoleinspektør.

I 1980 flyttede folkebiblioteket til egne lokaler i den nedlagte sparekasse. Skolen fik derved et klasselokale mere. Fra august 1985 blev der, efter et ihærdigt arbejde fra en forældregruppe i samarbejde med skolenævnet, oprettet en skolefritidsordning for 0.- 3. klasserne med 27 indskrevne børn. De fik egne lokaler ved siden af børnehaveklassen. Dermed var hele underetagen af forbygningen inddraget til skole/sfo aktiviteter. Men også eleverne i 4.-7. årgang havde brug for et fritidstilbud om eftermiddagen. Der blev etableret et samarbejde mellem skolenævn og lokale foreninger med det mål at få oprettet en fritidsklub. I 1988 startede et fritidstilbud med to åbningsdage om ugen.

I 1994 blev det nødvendigt at skabe mere plads til lærerfaciliteter og administration. Skolekøkkenet blev flyttet til det tidligere skolebibliotek for sammen med et spise-/opholdsareal at være et forstadie til et kommende halbyggeri – tænkt som en del af det kommende cafeteria/opholdsområde.

Få år efter i 1997 opførtes aktivitetshallen. Byggeriet var i væsentlig grad en imødekommelse af fritidsbrugernes behov. Skolen rådede på det tidspunkt over én gymnastiksal (nuværende børnehaveklasse) og en festsal med en stor scene (nu - musik og redskabsrum). Skolen havde således ikke direkte behov for denne udvidelse, men var uden tvivl interesseret i de bedre idrætsfaciliteter, der tilbød sig.

Det øgede pladsbehov i fritidsdelen gjorde, at børnehaveklassen måtte rykke ud af den gamle forbygning. Børnehaveklassen blev derfor i 1998 flyttet over i gymnastiksalen. Samtidig blev dele af festsalen inddraget til redskabsrum og depotplads. Dette var blevet sparet væk i forbindelse med halbyggeriet.

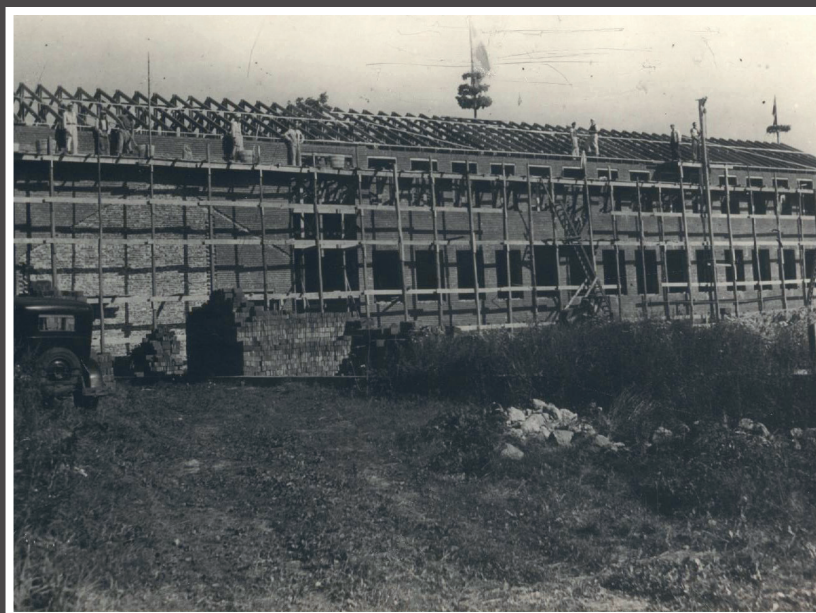
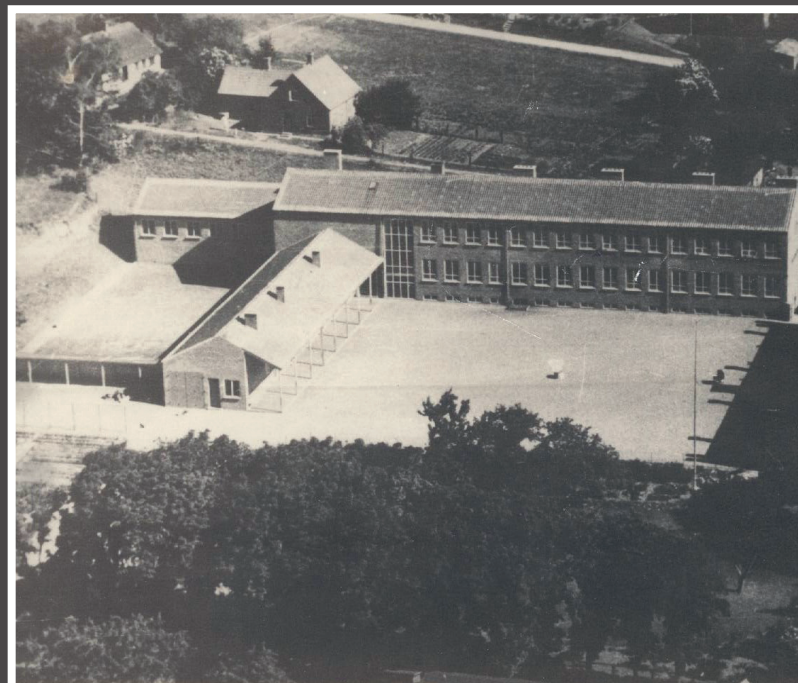
I 2001 stod skolen over for en større renovering og tilbygning. I årene forud var der lavet en stor analyse af Ry kommunes skolestruktur og skolernes bygningsmasse. Konklusionen var, at Gl. Rye Skole i fremtiden ville blive en et-sporet skole med enkelte tosporede årgange og et elevtal på cirka 150-170. På længere sigt skulle vi forvente et elevtal på cirka 150. Bygningsmæssigt trængte skolen til en renovering og

modernisering af de gamle lokaler. Forventningen var, at en tilførsel af 2 til 3 klasselokaler ville dække skolens behov de næste mange år.

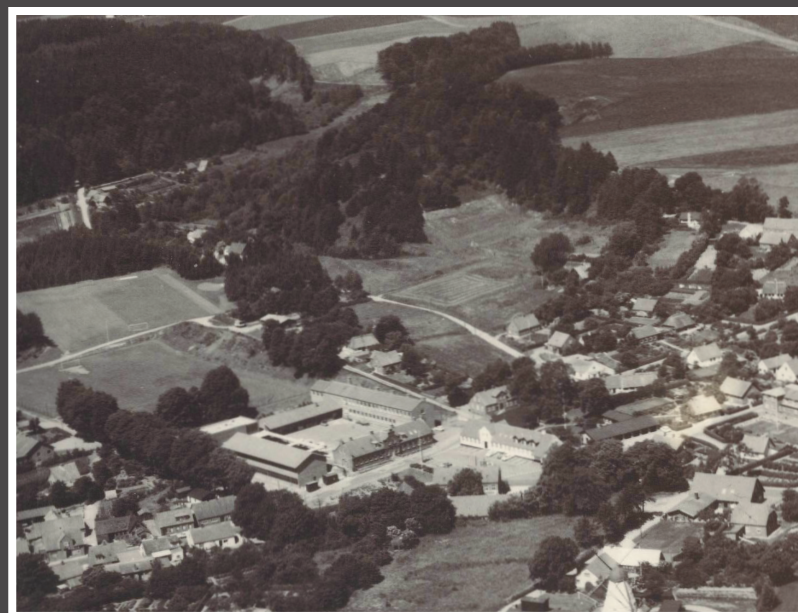
På den baggrund, og med et ønske om at skabe et fællesbibliotek med skole- og folkebibliotek under samme tag, gik byggeriet i gang i november 2002. Desværre gik licitationen ikke så let. Den samlede pris lå flere millioner over det forventede. Byggeriet måtte igennem en kraftig reduktion, der betød, at hele administrationsfløjen ikke kom med i ombygningen. Amfi-trappen blev reduceret med tre trin, således at trinene ikke nåede helt op til biblioteksetagen. Biblioteksfacaden og klasselokaler over biblioteket blev afkortet med 2-3 meter. I næsten halvandet år levede vi i et kaos af byggerod. Undervisningen blev gennemført på trods af, at over halvdelen af skolens areal i perioder var inddraget til byggeplads.

Endelig, i februar 2004, kunne vi holde indvielse i nye flotte rammer. Men kun en uges tid efter at vi holdt indvielse på skolen, opstod der natten til den 3. marts 2004 brand i klubbens lokaler. Det meste af underetagen udbrændte og hele tagetagen var røg- og sodskadet. I stedet for at genopbygge lokalerne som før, blev klubben renoveret, og der blev lavet et lokale hvor lokalforeningerne og borgergrupper kunne mødes – det vi i dag kender som klubcaféen.

Prognoserne fra 2001, der forventede tilbagegang i elevtallet til 150-160 elever, og som var baggrund for skoleudvidelsen, holdt slet ikke. Flere og flere årgange blev tosporet, og det stigende elevtal gjorde, at det hurtigt var nødvendigt at ændre skolens lokaler. Vi nedlagde depoter, grupperum m.m. og lavede foldevægge mellem lokalerne, så der blev plads til årgange med op til 35- 40 elever. Inden udgangen af dette skoleår skal vi igen finde mere plads. Fra skoleåret 2022/23 er alle årgangene tosporede, og sådan vil elevtallet fortsat være de kommende år.

B-fløj bygges. B-fløjen er der, hvor 1. og 2. + 3. og 4. klasse holder til.

Luftfoto af Gl. Rye Skole. Med administrationsfløj.

EN SORT SKOLE I FLERE NUANCER

Trods en kulsort pædagogik i skolens første årtier, så er historien om skolegang på Gl. Rye Skole ikke en sort-hvid fortælling. Jens, Hans, Karsten og Knud Jørgen mærkede skolen på egen krop, men husker også lærere, som ønskede, at børnene skulle lykkes i livet – lærere, som var som forvandlet uden for skolens matrikel. Men som transformeredes, når de krydsede tærsklen ind til skolen. ”Så voksede hugtænderne frem,” fortælles det.

Af Mia Pollmann

Nogen mærkede det mere end andre. Man kan tale om en revselsesret, der ofte blev taget for vidt. Hvor lærerne kunne blive ude af sig selv, og hvor de mest sårbare og følsomme imødeså hver skoledag med frygt. Men der var også dage, hvor lærerens begejstring for sit fag, smittede af og skabte læring og fordybelse. Afveg man dog fra klassens regler og rammer, sat af læreren, så faldt straffen prompte. Jens og Hans husker især degnens øjne.

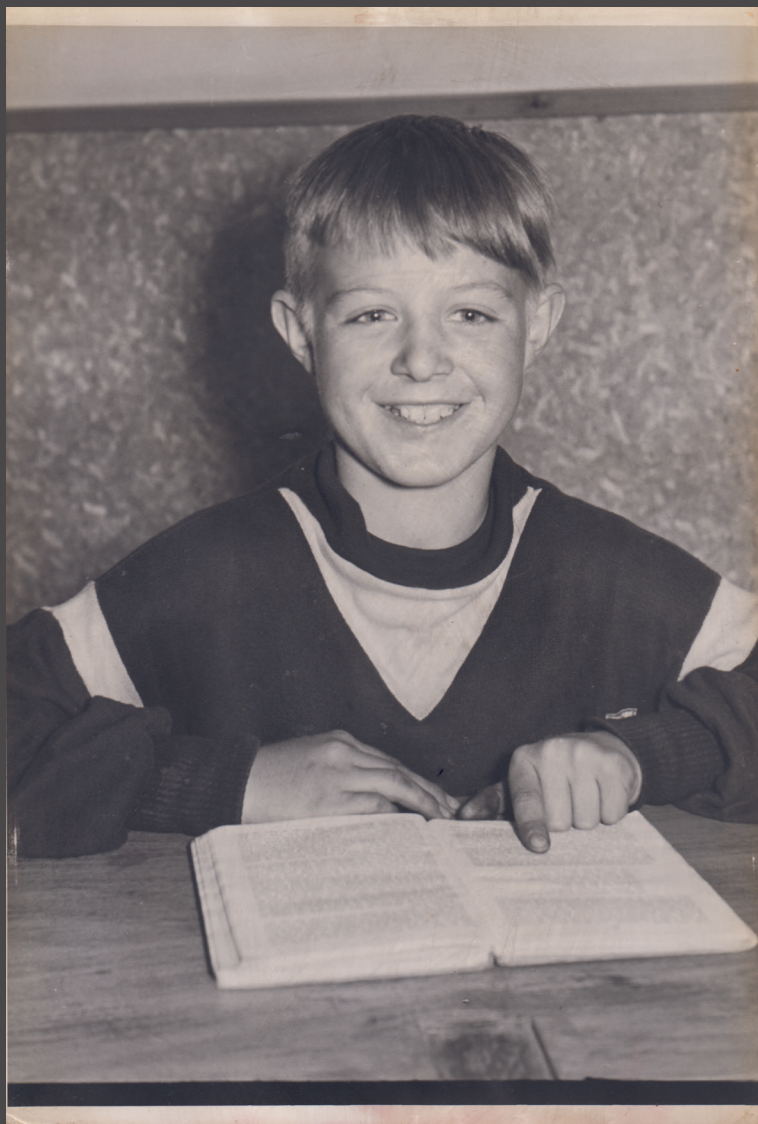
”Først så stirrede han på en. Der var ikke en knægt i skolen, han ikke kunne få til at tude ved at kigge på dem. Jo, måske to. Det blik med de vandblå øjne var hårdt,” husker Jens. Karsten husker dog også, at var man frisk i replikken og udviste mod overfor læreren, så kunne det blive belønnet. Han blev endda stukket en flødekaramel for en kæk returnering under en geografitime. Ikke altid gennemskueligt for et skolebarn.

Hverken Jens, Hans, Karsten eller Knud Jørgen var de

mest udsatte i deres skolegang. Og når man kom op i 6. og 7. klasse, så var man ikke bange mere, lyder det. For de små var det værre. For eksempel når degnen havde Trafik. ”Når de små skulle have Trafik, så blev de jo hjemme med mavepine. De var bange for ham,” husker Hans.

Hvad det egentlig gjorde ved én, sådan med jævne mellemrum at få en på hovedet må blive temaet for en anden historie. For sådan var det nu engang. Man fik en på hovedet. Og så var det overstået. Alt det med at sidde efter eller bliver straffet med ekstra skolearbejde, det var en endnu værre straf. I hvert fald, hvis man spørger Karsten, Jens, Hans og Knud Jørgen.

”Sådan var tiden. Det var rarere at få den lussing i stedet for at skulle til at skrive en hel masse af, lave ekstraopgaver eller sidde efter. Så var det slut,” forklarer Karsten. Og når man var nået en vis alder og mod, så kunne man også sætte

Hans husker, at han spillede fodbold – var målmand – da han blev kaldt ind til fotografering. Det forklarer mulden på fingrene.

Jens med et drømmende udtryk.